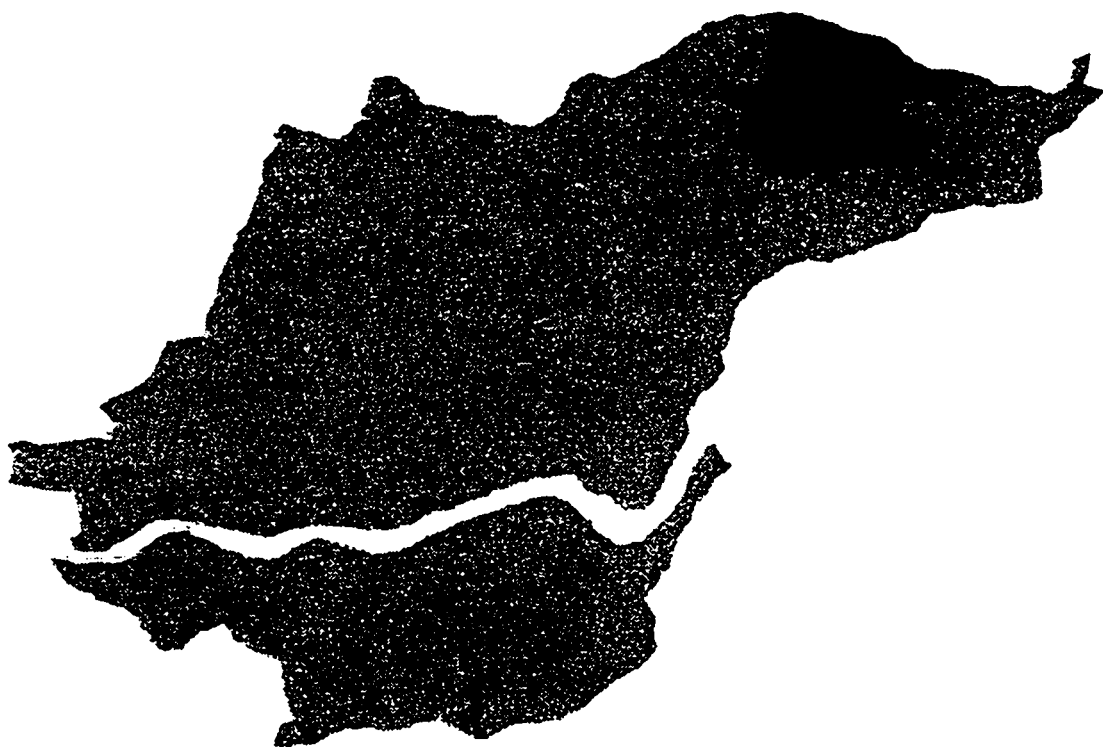

RIVIERENLAND

LIENDEN
gemeentebeschrijving

Monumenten
Inventarisatie
Project

MONUMENTEN
INVENTARISATIE
PROJECT

Ten geleide

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is een landelijk opgezet project met het doel om in betrekkelijk korte tijd - 5 jaar - een inventarisatie te verkrijgen van bouwkunst en stedebouw uit de periode 1850-1940. De uitvoering van het project wordt verzorgd door de provincies. In Gelderland heeft de provincie de Stichting MIP-Gelderland opgericht, die belast is met de uitvoering van het project.

In Gelderland wordt het MIP uitgevoerd conform de Gelderse streekplan-indeling: Midden-Gelderland, Oost-Gelderland, Veluwe en Rivierenland. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt per gemeente geïnventariseerd.

Het eindprodukt, waarover de gemeenten de beschikking krijgen, bestaat uit 3 rapporten, te weten een regiobeschrijving, een gemeentebeschrijving en een inventarisatierapport.

In de regiobeschrijving wordt op hoofdlijnen een schets gegeven van ontwikkelingen die bepalend zijn geweest voor de ruimtelijke kwaliteit, i.c. bouwkundige en stedebouwkundige karakteristieken, uit de periode 1850-1940 in het inventarisatiegebied. Het betreft veelal ontwikkelingen en karakteristieken die behalve van lokaal belang ook een boven-lokaal belang vertegenwoordigen.

In de gemeentebeschrijving, die kan worden beschouwd als een verfijning die betrekking heeft op een deel van het grondgebied van de regiobeschrijving, worden op beknopte wijze de voornaamste historisch-geografische, sociaal-economische, bouwkundige en stedebouwkundige ontwikkelingen uit de periode 1850-1940 weergegeven.

In dit verband dient hoofdstuk 4.5. *Karakterisering geïnventariseerde bebouwing* afzonderlijk te worden genoemd. Het betreft een hoofdstuk dat als "schakel" fungeert tussen het beschrijvende en het inventarisatiegedeelte, te weten het inventarisatierapport.

Het inventarisatierapport voorziet in een beknopte weergave per gemeente van de gebouwde omgeving uit de periode 1850-1940 in de vorm van objecten en complexen op basis van de uitgewerkte MIP-formulieren.

Hoewel de 3 rapporten afzonderlijk kunnen worden gelezen, verdient het aanbeveling het inventarisatiegedeelte niet los te zien van het beschrijvende gedeelte en omgekeerd.

Blad : 2
Betreft : Ten geleide (vervolg)

Met betrekking tot het gebruik van de MIP-eindprodukten dient het volgende te worden opgemerkt.

Bij schrijven d.d. 21 september 1989 - nr. WZ89.59395 - WZ/CE404 is de provincie Gelderland accoord gegaan met de samenwerkingsovereenkomst, zoals opgesteld van rijkswege bij schrijven d.d. 11 augustus 1989, nr. U-172.612, inzake de uitvoering van het Monumenten Inventarisatie Project in Gelderland.

In artikel 8 van bedoelde overeenkomst is het gebruik van de eindprodukten geregeld. Dit artikel luidt als volgt:

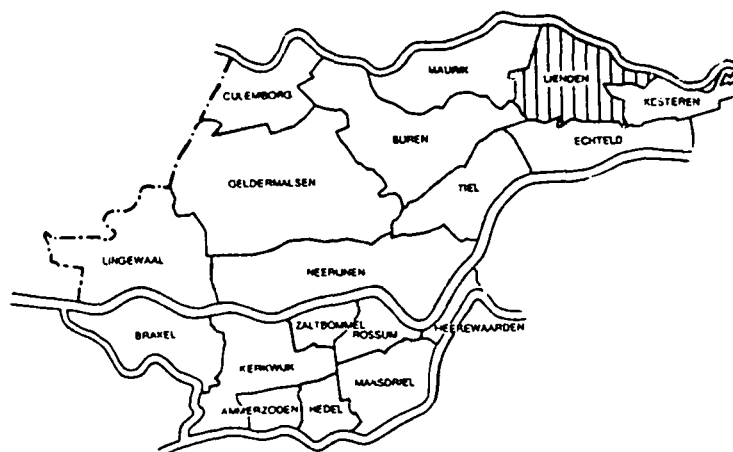
"Artikel 8. Gebruik eindprodukten

1. De Provincie is evenals de Rijksdienst ook nadat de eindprodukten als bedoeld in artikel 1, leden a t/m e (*) zijn opgeleverd gerechtigd deze eindprodukten, geheel of gedeeltelijk voor eigen gebruik aan te wenden, te vermenigvuldigen of te publiceren, dan wel, al dan niet tegen financiële vergoeding, voor gebruik aan derden beschikbaar te stellen.
2. De Provincie maakt met derden die zij bij de uitvoering van het Project betreft zodanige afspraken, dat hen niet de bevoegdheid toekomt, bv. door een beroep op hun toebehorende auteursrechten, in het in het eerste lid omschreven gebruik, geheel of gedeeltelijk te beletten of te belemmeren.
3. De Rijksdienst en de Provincie bevorderen de totstandkoming van openbare publicaties over jongere bouwkunst en stedenbouw uit de periode midden 19e eeuw - Tweede Wereldoorlog."

Wij verzoeken u bij het gebruik van de eindprodukten de geraadpleegde bron(nen) te vermelden.

GEMEENTEBESCHRIJVING

GEMEENTE LIENDEN

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1. <u>INLEIDING</u>	3
2. <u>BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK</u>	6
3. <u>INFRASTRUCTUUR</u>	8
4. <u>NEDERZETTINGSSTRUCTUUR</u>	10
4.1. Algemeen	10
4.2. Functionele ontwikkelingen	10
- periode 1800-1850	
- periode 1850-1900	
- periode 1900-1940	
4.3. Stedebouwkundige structuur:	12
- Ingen	
- Lienden	
- Ommeren	
- Verspreide bebouwing	
4.4. Ontwikkelingen na 1940	15
4.5. Karakterisering geïnteriseerde bebouwing	15
4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Lienden 1850-1940	18
4.7. Bijzondere gebieden	18
<u>GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN, KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR</u>	21

1. INLEIDING

De gemeente Lienden bevindt zich in het inventarisatiegebied Rivierenland en heeft een oppervlakte van 3.986 hectare. De gemeente Lienden bestaat uit de hoofdkern Lienden, alsmede de kernen Ingen en Ommeren (zie afbeelding 1).

De noordgrens van de gemeente Lienden wordt gevormd door de Nederrijn. Langs een gedeelte van de westgrens stromen de Mauriksche Wetering en de Ommerense Tochtsloot. De zuidgrens valt voor een groot deel samen met de Linge. Langs delen van de oostgrens stromen de Oude Rijn en de Leigraaf.

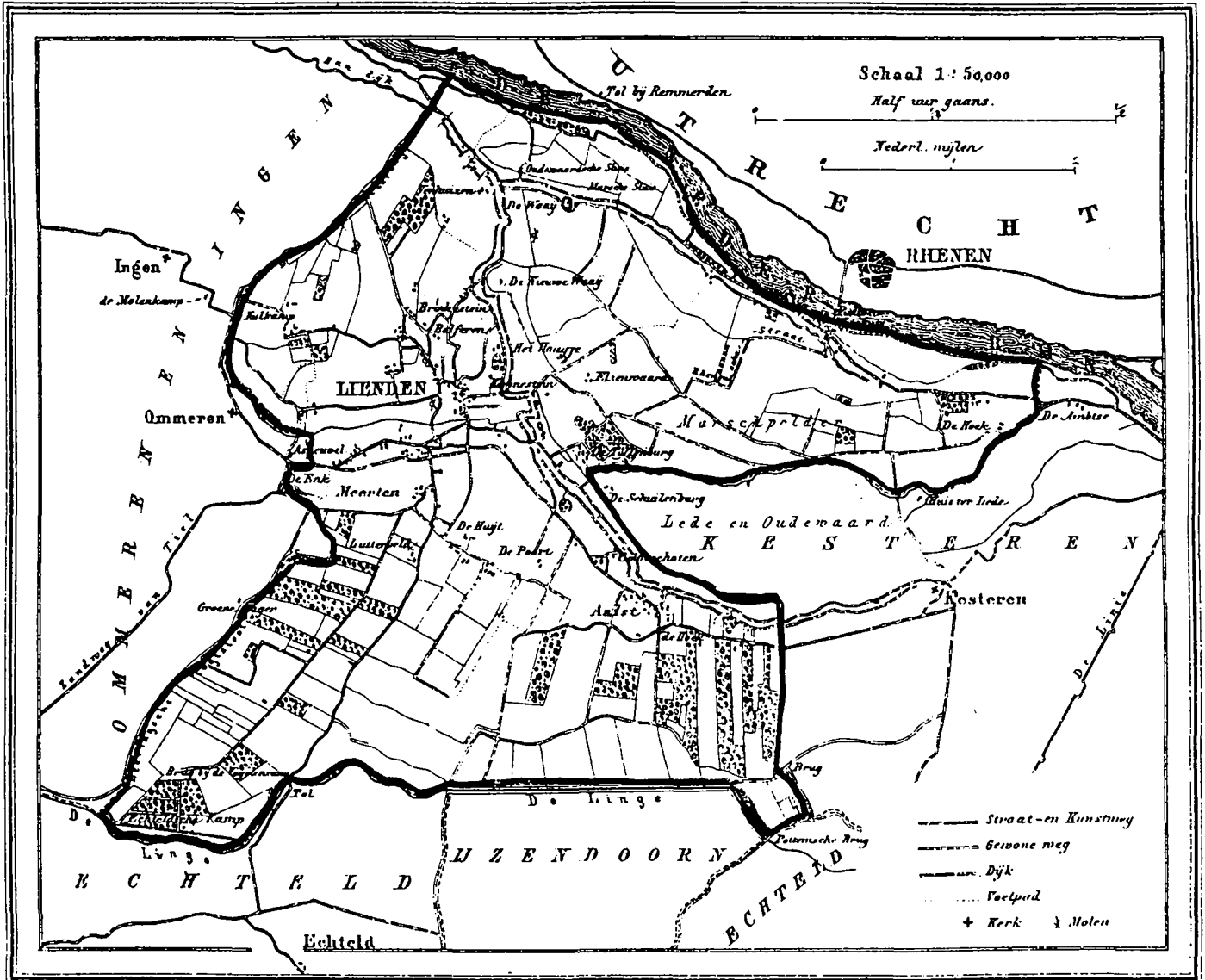
De gemeente Lienden grenst aan de gemeenten Maurik, Buren, Echteld, Kesteren en de in de provincie Utrecht gelegen gemeenten Rhenen en Amerongen.

De gemeente Lienden is in de periode 1850-1940 een overwegend agrarische gemeente gebleven met het accent op de fruitteelt (boomgaarden). Daarnaast bood de baksteenfabricage aan velen werk. Op 1 januari 1990 telde de gemeente Lienden 6.785 inwoners.

Afbeelding 1
Gemeente Lienden omstreeks 1868

PROVINCIE GELDERLAND.

GEMEENTE LIENDEN N°1.
Kadastrale Gemeente Lienden.

Getekend door J. Kuyper

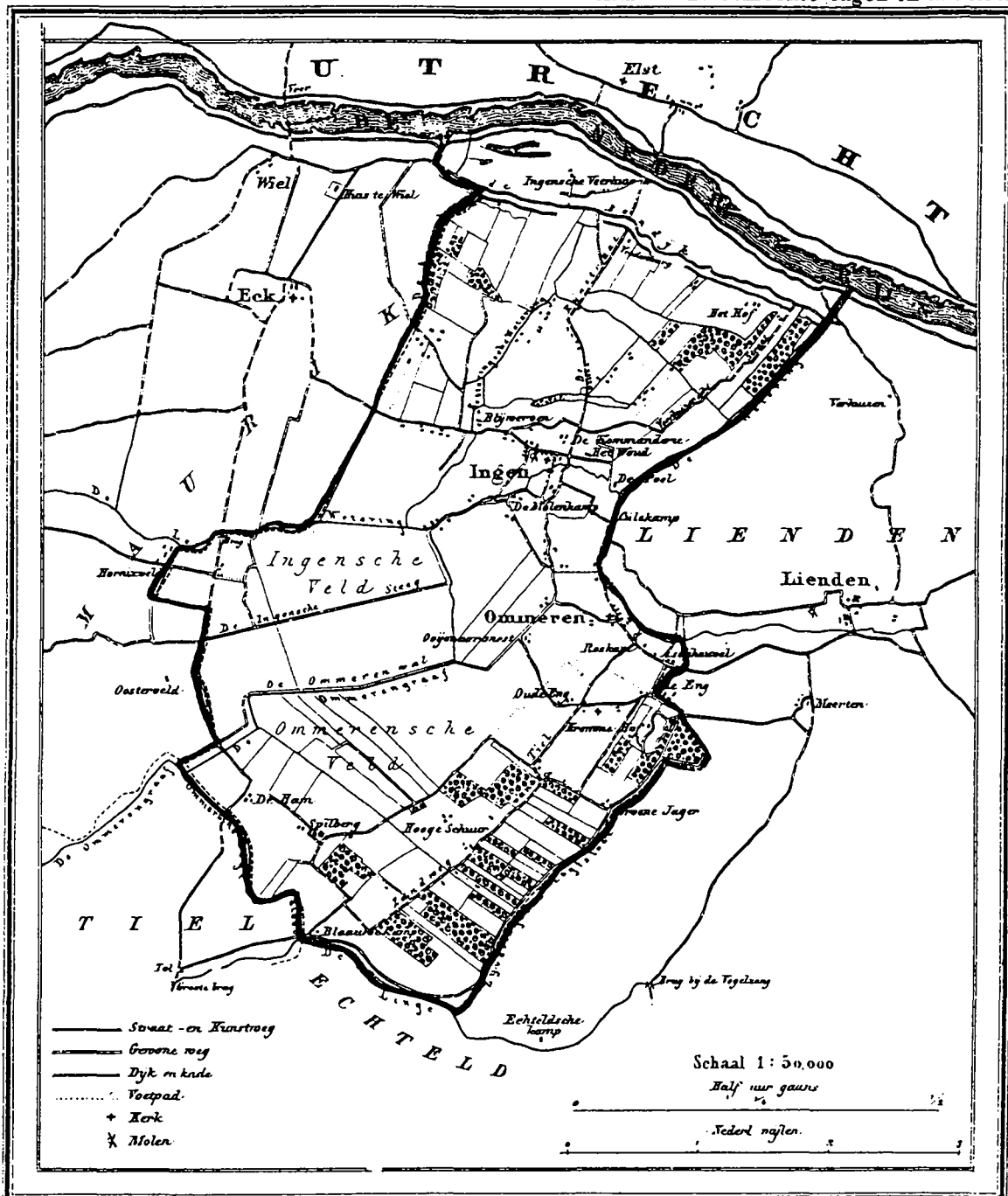
Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

Gemeente Lienden e.a. 1954 Bunders. 3125 Inwoners.

Afbeelding 1a
Gemeente Lienden in 1868

PROVINCIE GELDERLAND

GEMEENTE LIENDEN N: 2.
Kadastrale Gemeente Ingen en Ommeren

1868

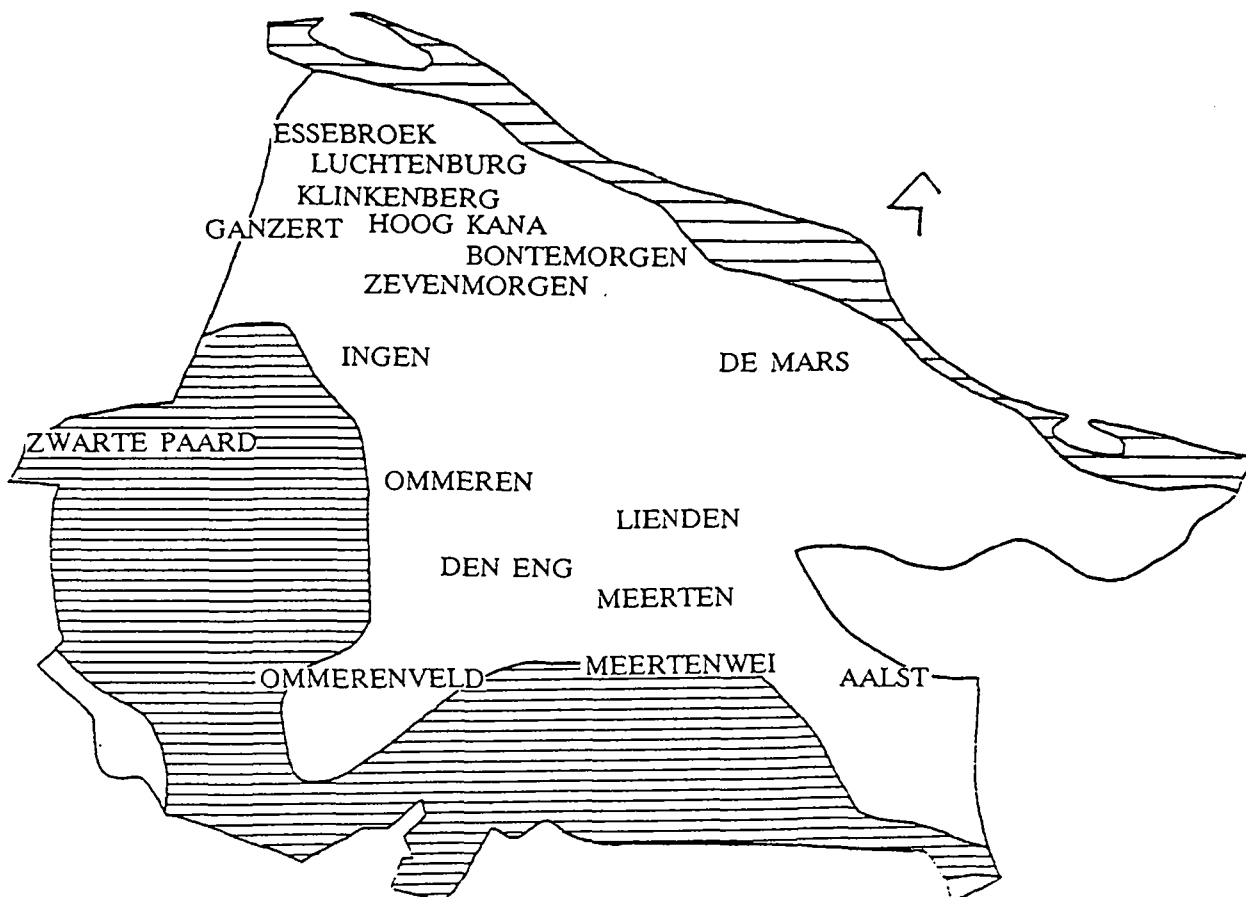
Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden
Gemeente Lienden c.a. 3954 Bunders. 3875 Inwoners

2. BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK

Gedurende de Saale-ijstijd ($\pm 200.000-120.000$ v. Chr.) drong landijs vanuit het noorden de dalen van de grote rivieren binnen. Daardoor werd de loop van Rijn en Maas naar het westen afgebogen. In de daarop volgende ijstijd, het Weichselien dat ca. 70.000 jaar v. Chr. begon, ontstond een vlechtend riviersysteem met een patroon van zich vertakkende en samenkomende geulen. Omstreeks 10.000 jaar v. Chr. begon het Holoceen en werd het geleidelijk warmer. Naarmate het klimaat verbeterde en het vegetatiedek meer gesloten werd, voerden de rivieren steeds minder sediment aan, waardoor zich enkele hoofdgeulen in de eigen afzettingen begonnen in te snijden. Gaandeweg ontstond een oeverwallen/stroomruggen- en kommensysteem, met zavel en lichte klei op de ruggen, en veen en zware klei in de kommen (zie afbeelding 2). Het patroon van de stroomruggen en kommen werd gefixeerd door de aanleg van de eerste dijken, die in de 10e en 11e eeuw na Chr. heeft plaatsgevonden. Tussen rivier en dijk ontwikkelden zich nadien uiterwaarden.

Afbeelding 2

Geomorfologische kaart gemeente Lienden

— 1 KM

- uiterwaarden met jonge rivierklei
- stroomruggen met zavel en lichte klei
- kommen met zware klei

Het grondgebruik in de periode 1850-1940 heeft betrekking op de uiterwaarden, de stroomruggen en de komgronden. De uiterwaarden langs de Nederrijn waren hoofdzakelijk als grasland in gebruik. Verder hebben zich hier steenfabrieken gevestigd, in verband met de aanwezigheid van jonge rivierklei. De stroomruggen werden hoofdzakelijk benut voor de akkerbouw, met name de teelten van aardappelen, tarwe en in toenemende mate haver en suikerbieten. Vanaf 1850 werd het boomgaardareaal sterk uitgebreid. De kommen waren vooral als grasland in gebruik. In de zuidwestelijke gelegen kommen werden grienden aangelegd.

In het algemeen liggen de stroomruggen enkele meters hoger dan de kommen. De stroomruggordel in de gemeente Lienden is tamelijk breed. Een van de meanders is de Oude Rijn, die vanuit het zuidoosten van Lienden bij Bontemorgen in de Rijn stroomde. Hier fungeert een sluis voor de afwatering van de Oude Rijn. Ook de Klinkwetering watert hierop af. Veruit het grootste gedeelte van het overtollige regen-, kwel- en oppervlaktewater in de Neder-Betuwe komt via een uitgebreid stelsel van weteringen en sloten langs strookvormige kavels in de Linge terecht. Daarbij waterden de dorpspolders Aalst, Meerten en Ommeren op verschillende plaatsen in de Linge af. Ommeren pas vlak boven het dorp Zoelen. Lienden en Ingen waterden via de Maurikse wetering af in de Korne bij Buren. De vijf dorpspolders van de gemeente Lienden hadden dus zeer onderscheiden waterschapsbelangen. De in de gemeente Lienden gelegen Nagraaf, De Wetering, Vetteringse Wetering en Ommergraaf stromen dus uiteindelijk in de Linge uit.

De nederzettingen in de gemeente Lienden zijn ontstaan op oude stroomruggen. Naarmate de hoofdtak van de Nederrijn in zijn huidige bedding kwam te liggen, werden de akkers op de stroomruggen aaneengesloten tot essen. De nederzettingen hebben een overwegend lineaire structuur, waarin een blokvormig kavelpatroon overheerst.

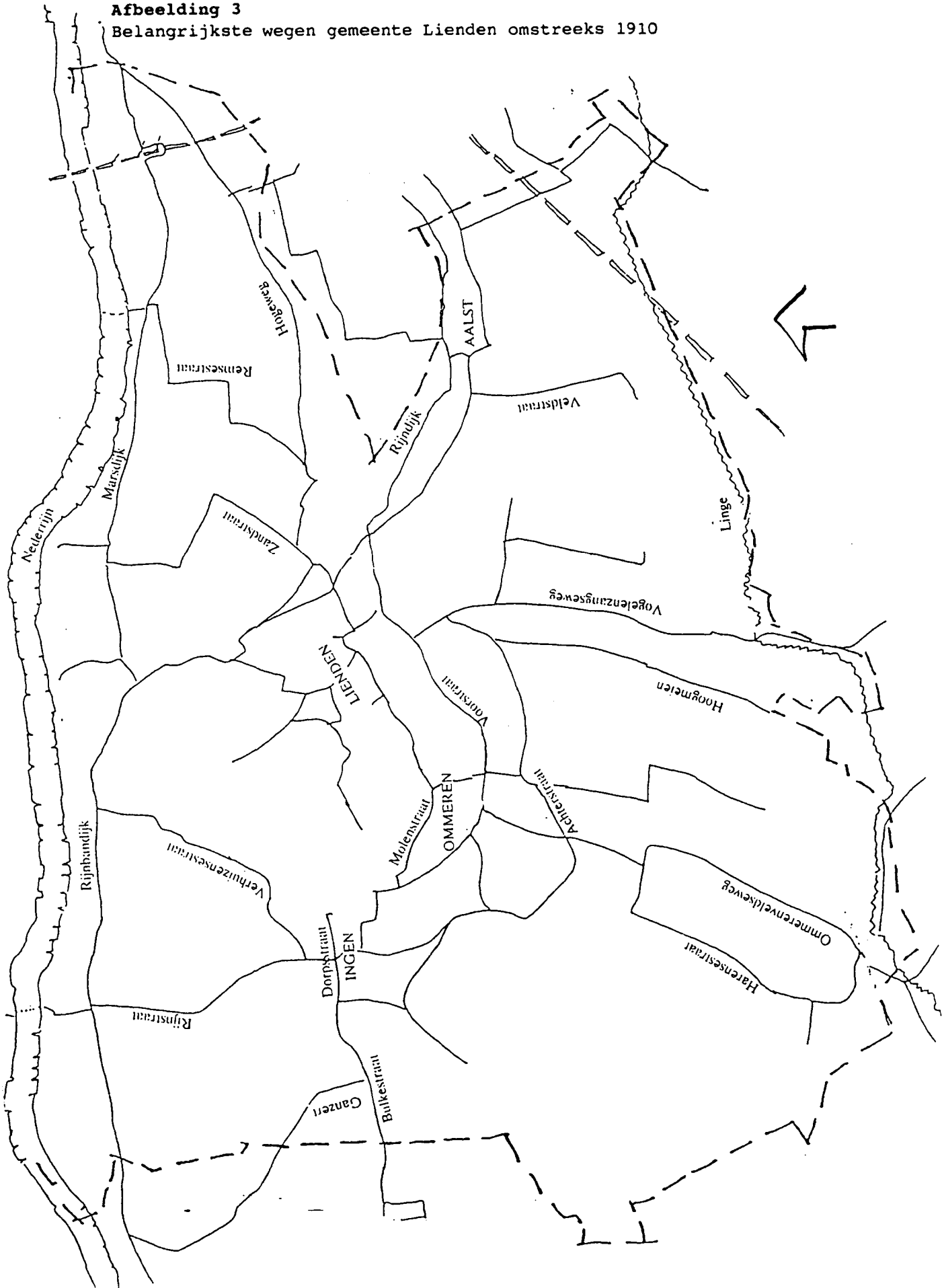
3. INFRASTRUCTUUR

Het wegenpatroon in de gemeente Lienden wordt gekenmerkt door de krommingen van de stroomruggen. Deze komen uit het oosten en buigen af naar het noorden. De kromming is het meest duidelijk ter hoogte van Ommeren. De Tielse Zandweg (omstreeks 1773), waarvan delen rond 1840 zijn verhard, volgt het verloop van de stroomruggordel. Min of meer loodrecht op de gekromde wegen op de stroomruggordel zijn wegen (en veedriften) aangelegd in de richting van de kommen. Ook de afwateringsstelsels volgen die richting.

De Oude Rijn was tot het moment waarop de Nederrijn zijn loop verlegde, omstreeks 1200, nog bevaarbaar. Langs de Oude Rijn bevindt zich nog de Laat Middeleeuwse bandijk. Van de veren die destijds zijn ingesteld naar Rhenen en Elst, doet het Ingense pontveer nog dienst.

De spoorlijn Elst-Geldermalsen (1882) doorkruist het uiterste zuidoostelijk grondgebied van de gemeente Lienden. De dichtstbijzijnde stations lagen in Kesteren en Echteld.

Afbeelding 3
Belangrijkste wegen gemeente Lienden omstreeks 1910

4. NEDERZETTINGSSTRUCTUUR

4.1. Algemeen

Lienden is in 968 voor het eerst schriftelijk vermeld. De nederzetting aan de Oude Rijn lag betrekkelijk geïsoleerd in een gebied waar de rivieren voortdurend hun loop wijzigden. Nadat de Nederrijn omstreeks 1200 zijn huidige loop begon te volgen, verzandden diverse waterlopen. De Oude Rijn werd onbevaarbaar. Lienden, Ommeren en Ingen waren vanaf de rivier niet direkt meer te bereiken. Aansluiting van de wegen op de stroomruggordel naar Kesteren gaf Lienden aansluiting via Opheusden op het handelsverkeer van de Veluwe, respectievelijk van Utrecht naar Nijmegen. Nadien werden veren te Rhenen en Ingen ingesteld. De bevolking was grotendeels in de landbouw werkzaam.

4.2. Functionele ontwikkelingen

Periode 1800-1850

De bevolking bleef overwegend in de landbouw werkzaam. In de eerste helft van de 19e eeuw werd bij Lienden een steenfabriek opgericht, waarin enkele tientallen personen werk vonden.

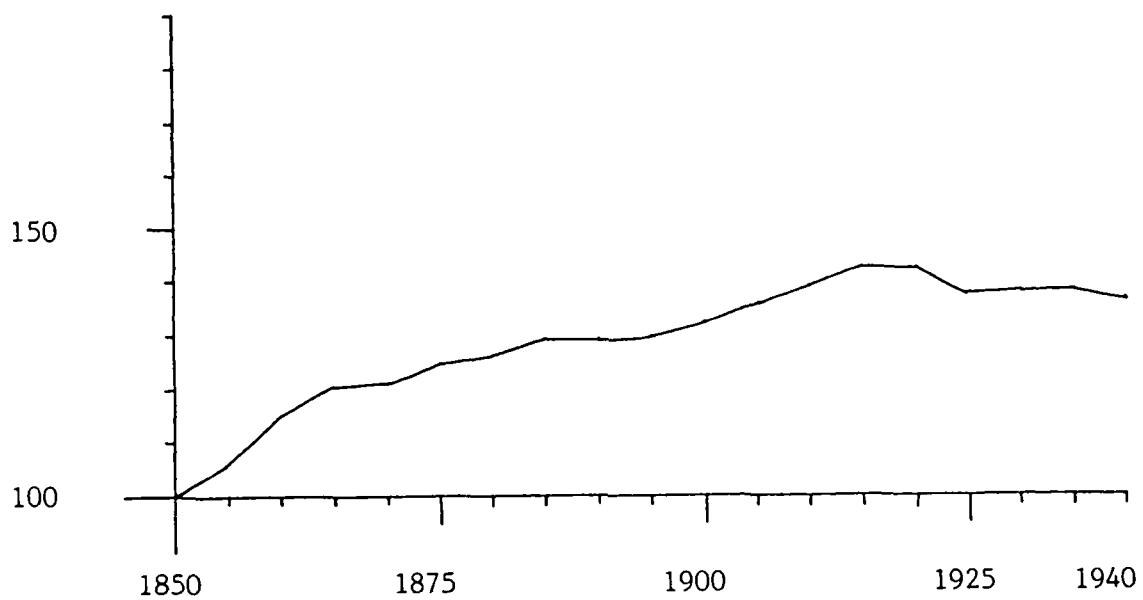
Periode 1850-1900

In de tweede helft van de 19e eeuw veranderde de situatie nauwelijks. De bevolking bleef voor een belangrijk deel aangewezen op de landbouw. De ontwikkelingen in de groente- en fruitteelt in de Over-Betuwe sloegen over naar de Neder-Betuwe. In het laatste kwart van de 19e eeuw verdubbelde het boomgaardareaal in de gemeente Lienden. De industriële ontwikkeling werd vooral bepaald door de pannen- en baksteenfabricage. In 1878 werkten in 4 steenfabrieken (2 in Lienden, 2 in Ingen) zo'n 250 personen. Van de 2 pannenfabrieken was de Ingense fabriek het grootst. In de laatste jaren van de 19e eeuw werd in Ingen en in Lienden een zuivelfabriek opgericht.

Periode 1900-1940

In de eerste decennia van de 20e eeuw nam het boomgaardareaal verder toe. In 1925 was zelfs sprake van meer dan 750 boomgaarden. Van een industriële verwerking van het fruit binnen de gemeente Lienden was evenwel geen sprake. In 1926 waren nog een zuivelfabriek en twee steenfabrieken in werking. Hierin werkten ca. 100 personen. De beperkte groei van de bestaansbronnen vond zijn weerslag in de stagnatie van het inwonertal (zie afbeelding 4) vanaf 1896. Gedurende het tijdvak 1896-1935 vormde het vertrekoverschot zo'n 90% van de natuurlijke bevolkingsgroei in de gemeente Lienden.

Afbeelding 4
Bevolkingsontwikkeling gemeente Lienden 1850-1940
(indexcijfers, waarbij 1850, 3.166 inwoners = 100)

4.3. Stedebouwkundige structuur

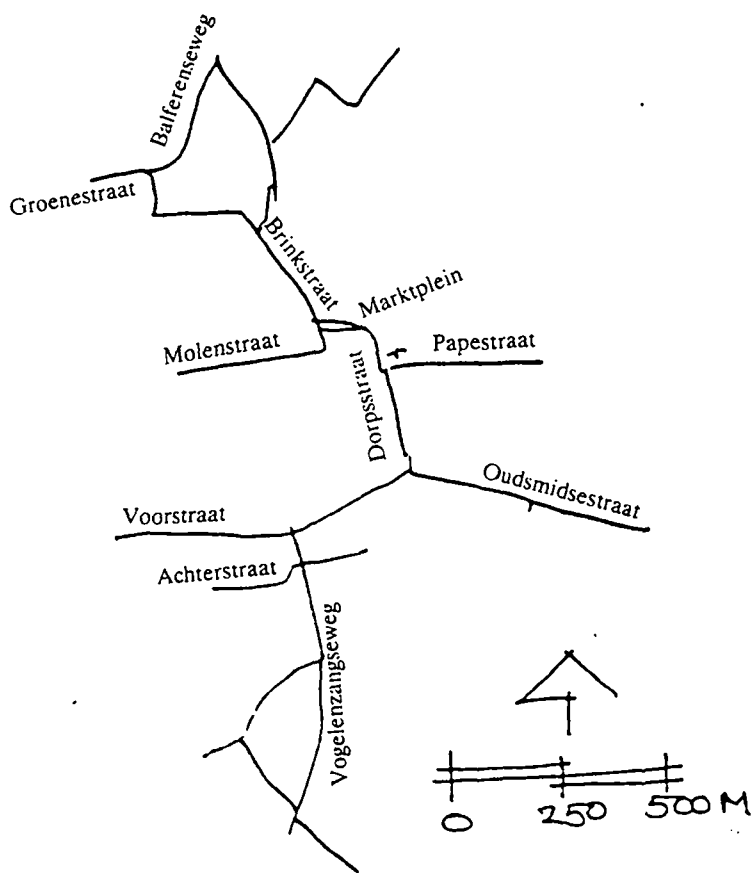
De oeverwallen vormden van oudsher de hoogste terreingedeelten achter de dijken, hier vestigden de mensen zich. Zo ook in Lienden waar de kerkdorpen Lienden, Ommeren, Ingen en het buurtschap Aalst op voornoemde oeverwallen liggen.

Lienden

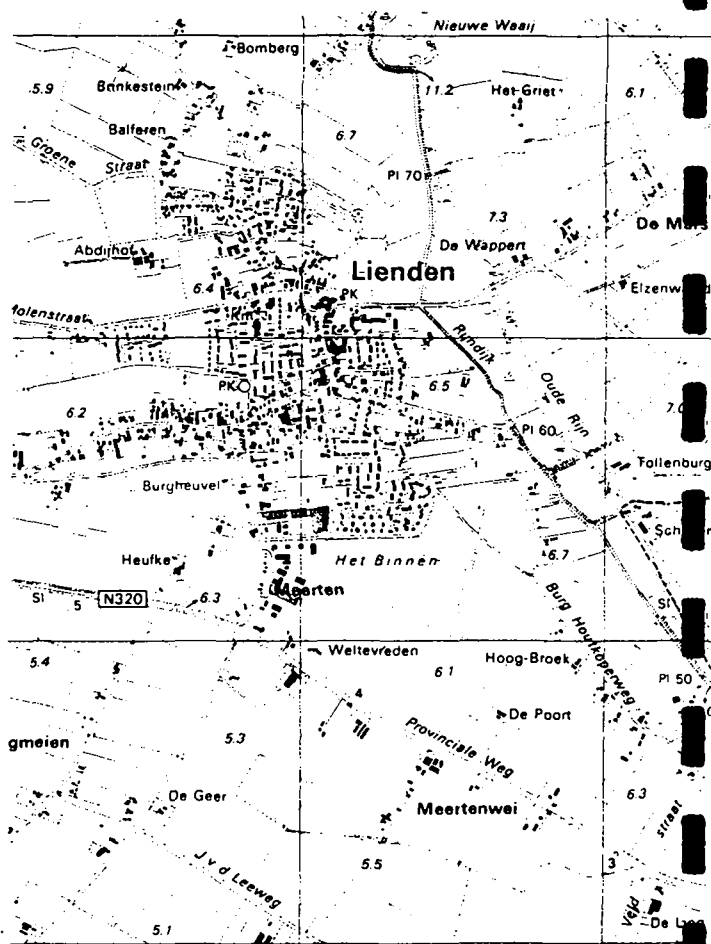
In 1850 bestond de basisstructuur van Lienden uit een stervormige hoofdwegenstructuur, waarbij de noord-zuid lopende Dorpsstraat het eigenlijke centrum vormde.

Lienden had oorspronkelijk een esdorpachtige structuur, vanuit een vrij compacte aaneengesloten bebouwing waaierde de bebouwing langs de uitvalswegen het buitengebied in.

In de periode 1850-1940 veranderde weinig in de basisstructuur. Verdichting vond plaats voornamelijk aan de Dorpsstraat. Opvallend is dat de kerk niet in het midden maar aan de rand gelegen is.

Lienden 1910

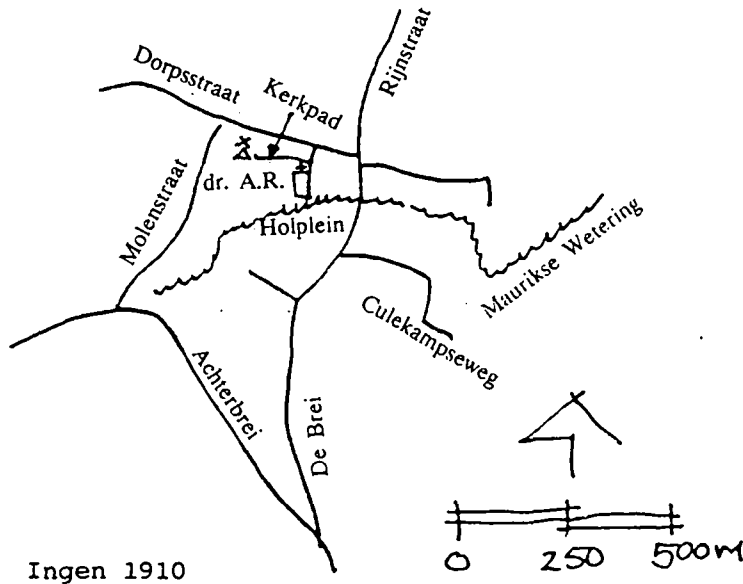

Lienden 1990

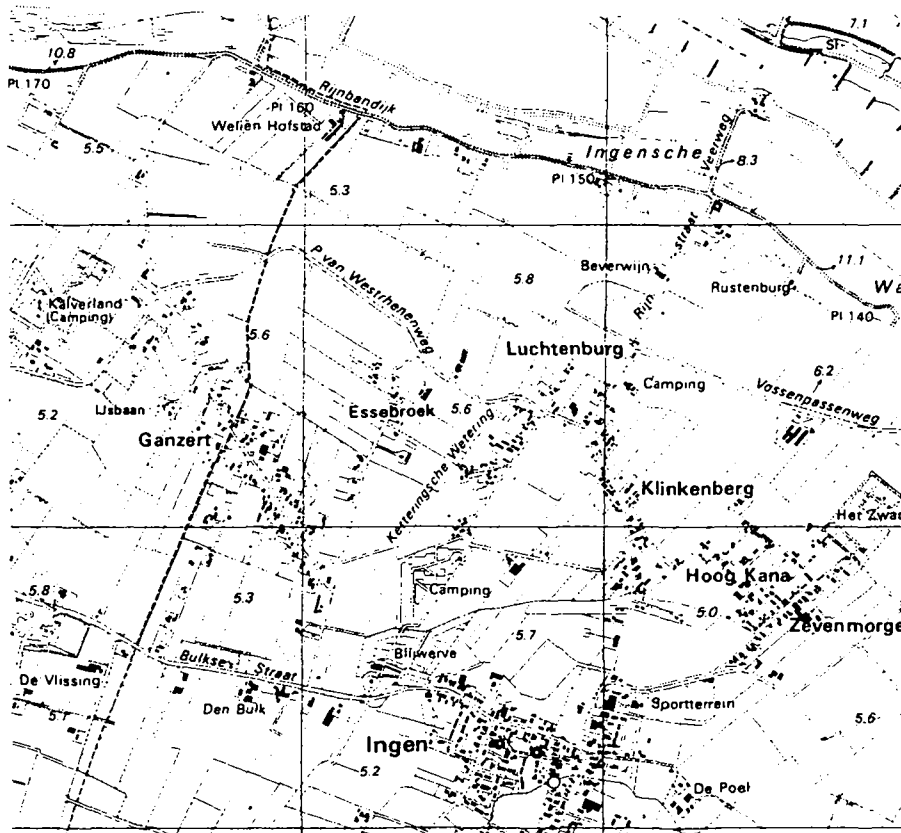
Ingen

Ingen heeft zich min of meer ontwikkeld rond het kruispunt De Brei, Rijnstraat, Dorpsstraat, waarbij zowel vóór als na 1850 de boerderijbouw domineerde.

Aparte vermelding verdient het dr. A.R. Holplein, een plein dat op kaarten van ver vóór 1850 reeds voorkomt. Dit hoger gelegen plein met in de noordpunt de kerk kent randbebouwing, bestaande uit herenhuizen en burgerwoningen, voornamelijk uit de periode 1850-1940. Evenals het kerkpad naar de molen zijn ze karakteristiek voor Ingen.

Ingen 1910

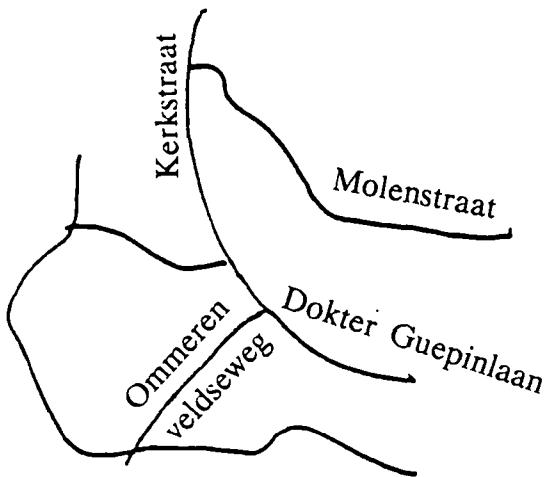
Ingen 1990

Ommeren

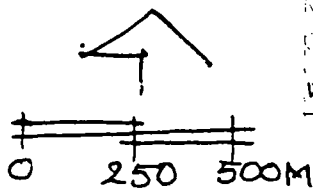
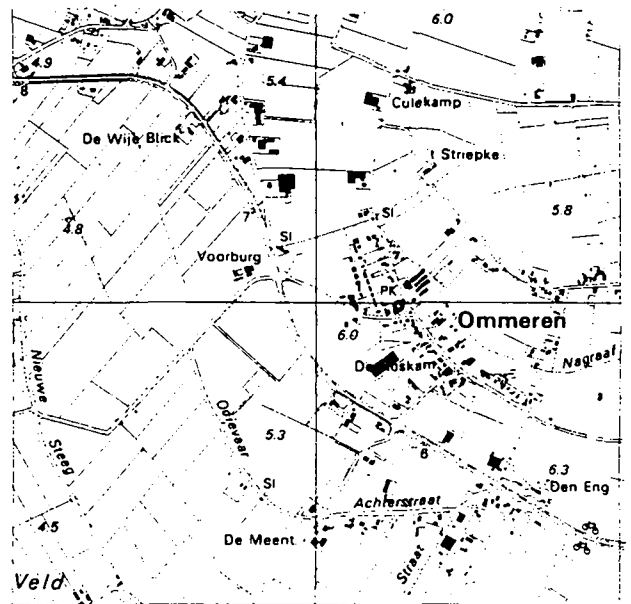
In de basisstructuur van Ommeren zoals die was in 1850, is in de periode 1850-1940 weinig veranderd.

Het is een lintvormig dorp met enkele korte zijdelingse uitlopers. De bebouwing ligt uitgerekt langs de dokter Guépinlaan en de Kerkstraat en heeft een overwegend agrarisch karakter.

Ommeren 1910

Ommeren 1990

Verspreide bebouwing

In het komkleigebied van de gemeente kwam geen bebouwing voor. Op de brede stroomrug in het noordelijk deel van de kern Ingen ligt een aantal opmerkelijke buurtschappen, bestaande uit landarbeiderswoningen en woningen voor steenfabrieksarbeiders.

De buurtschappen zijn: Luchtenburg, bestaande uit twee poten waarbinnen zich een fijnmazig stratenpatroon ontwikkelde; Klinkenberg, een min of meer rechthoekig raster; Ganzert, een lintvormig buurtschap; Zevenmorgen en Hoogkana, rechthoekige rasters met smalle stegen waarbinnen de woningen gelegen zijn. In de 20e eeuw ontstond als gevolg van de uitvoering van het testament van F.L.W. baron van Brakell tot den Eng, landbouwpionier, allerlei verspreide bebouwing, met name in de buurtschap Meerten.

4.4. Ontwikkelingen na 1940

De kern Lienden heeft een concentrische uitbreiding met planmatig opgezette woonwijken gekregen. Ingen breidde uit in zuidelijke richting en Ommeren in noordelijke richting.

Ten zuiden van de kernen werd de provinciale weg N320 aangelegd.

4.5. Karakterisering geïventariseerde bebouwing

Wonen

In Lienden zijn woonhuizen, daterend van rond 1900 en uit het eerste kwart van de 20e eeuw, te vinden aan de Dorpsstraat, Kerkstraat, Brinkstraat, Dokter van Noortstraat en Oudsmidsestraat. Aan eerstgenoemde straat staat een blokje van drie woningen onder een dak, dat bekroond is met een gemetselde balustrade. Een zeer klein woonhuis staat aan de Groenestraat.

In Ingen staan woonhuizen uit de tweede helft van de 19e eeuw aan de Woudstraat en aan het Dr. A.R. Holplein. Een villa uit de jaren '30 staat aan het Kerkpad. Aan de Bulksestraat is huize "Blijwerve" te vinden, op een omgracht terrein. Even verderop aan dezelfde straat staat een eenvoudig dubbel woonhuis uit de twintiger jaren.

In Ommeren staat een villa uit ca. 1930 aan de Kerkstraat, nabij de kerk. Bij deze woning hoort een schuur met een soort klokgevel. Opvallend is het pand met de rondboogvormige ramen in rechte kozijnen aan de Ommerenveldseweg.

In buurtschap Aalst is een huis met de naam "Eigen Haard" te vinden. Het dateert uit het eerste kwart van de 20e eeuw. Een soortgelijk huis, met dezelfde naam, is overigens te vinden in de gemeente Kesteren.

Werken

Het overgrote deel van de bedrijfsgebouwen in de gemeente Lienden bestaat uit boerderijen. Vele hiervan vervullen inmiddels geen agrarische functie meer, wat overigens niet altijd wil zeggen dat het oorspronkelijke karakter van de gebouwen helemaal verloren is gegaan. De boerderijen behoren tot het hallehuistype met langsdeel, meestal met dwarsgeplaatst voorhuis, de zgn. T-boerderij. De boerderijen van na 1850 worden gekenmerkt door o.a. een symmetrische gevelindeling. De "Rijnhoeve" aan de Marsdijk is een voorbeeld van een boerderij uit de eerste helft van deze eeuw.

Als bijgebouwen komen onder meer voor fruitschuren, zomerwoningen, schuurbergen en (enkele) vloedschuren. De vloedschuren zijn voornamelijk te vinden in het gebied van de Oude Rijn. Hoewel de Kronkelwaard ten noorden van de Oude Rijn in de 18e eeuw ingedijkt werd, is de dijk van de Oude Rijn ook in de 19e eeuw nog doorgebroken. In de veel oudere Kronkelwaard ten noorden van Ommeren staan geen vloedschuren.

Afgezien van de zeer oude torenmolen in Lienden zijn er in de gemeente Lienden nog drie molens aanwezig, die wel dateren uit de periode 1850-1940. Helaas is korenmolen "De Hoop" in Lienden onttakeld. Korenmolen "Op hoop van beter" in Ingen is enkele jaren geleden gerestaureerd. Poldermolen "De Marsch" is ook nog in gebruik.

Ingen heeft een coöperatieve boterfabriek gekend. Het pand waarin deze gevestigd was en dat de naam "Meiblom" draagt is te vinden aan de Dorpsstraat.

In het pand "Oud Smit" in Lienden, op de hoek van de Oudsmidsestraat en de Dorpsstraat, zou een smidse gevestigd zijn geweest.

Café "Het wapen van Lienden" diende vroeger tevens als logement.

Infrastructuur

Het dijkmagazijn aan de Rijnbandijk dateert, blijkens een sluitsteen, uit 1870. Aan de Rijndijk staat een hardstenen grenspaal, vermoedelijk een grenspaal van de dorpspolder Aalst. Het veerhuis aan de Veerweg is later opgehoogd tot twee bouwlagen.

Maatschappelijke voorzieningen

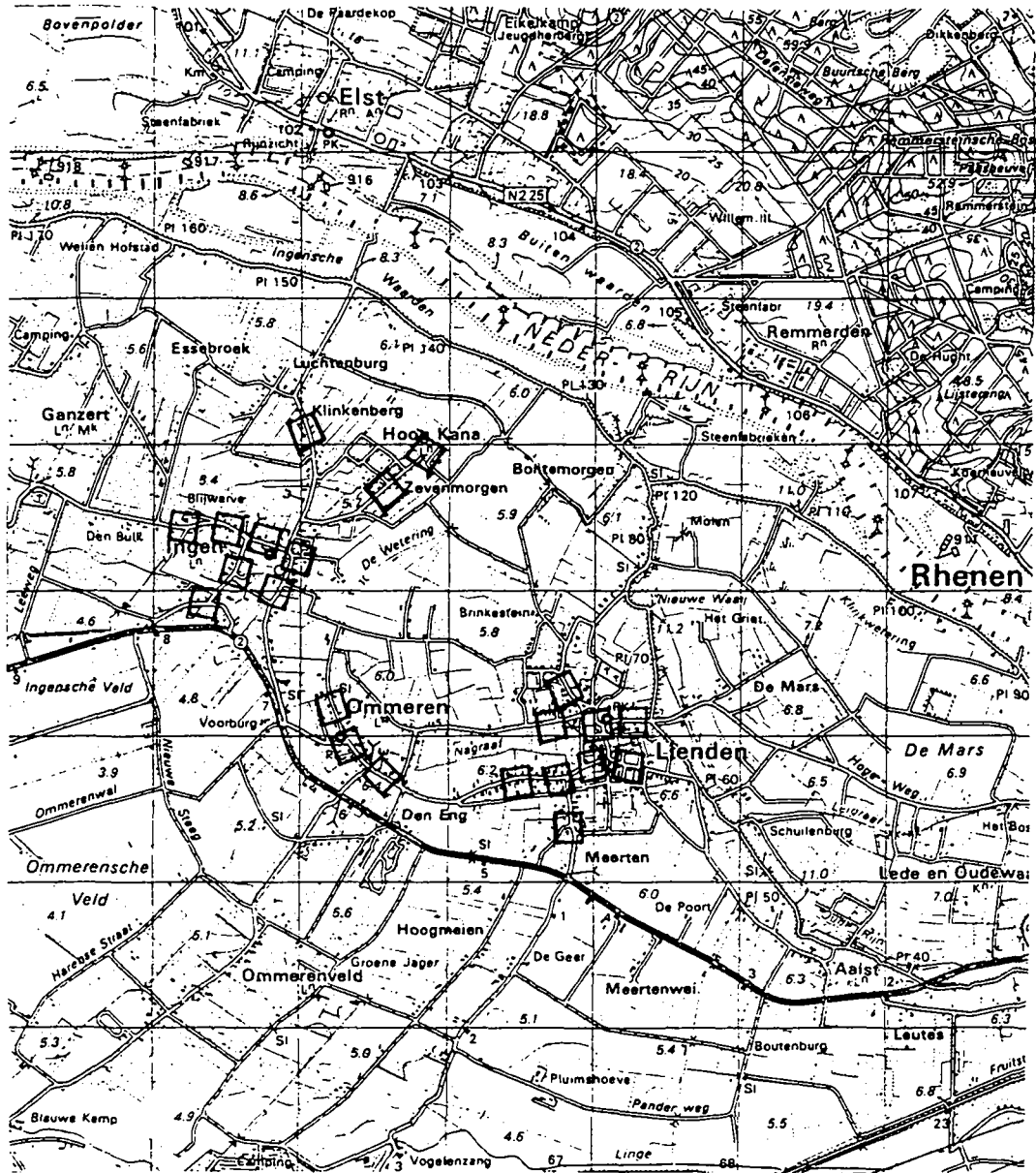
Het gemeentehuis van Lienden is gevestigd in een voormalige boerderij. Op de splitsing voor het gemeentehuis staat een monument ter ere van het ambtsjubileum van Burgemeester Verbrugh in 1909.

Aan de Ommerenveldseweg staat een school uit 1922, met bijbehorende schoolmeesterswoning. Het schoolgebouw is nogal gewijzigd en doet momenteel dienst als gymzaal.

De pastorie aan de Papestraat dateert uit de tweede helft van de 19e eeuw. Op het kerkhof aan de Oudsmidsestraat staat een karakteristiek lijkhuisje, evenals op het kerkhof aan de Brenk. Het oude kerkhof van Ommeren is op het terrein van de kerk gelegen.

De muziektent van Ingen dateert weliswaar van na 1940 (nl. uit 1950), maar vormt samen met de overige bebouwing aan het Dr. A.R. Holplein een bijzonder complex.

Kaart 1
TYPOLOGIE UITBREIDINGEN GEMEENTE LIENDEN 1850-1940

4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Lienden 1850-1940

Toelichting bij kaart 1

Type aanduiding	Type-omschrijving	Bijzondere gebieden
- Lineaire ontwikkelingen		
	☐ ☐ ☐ - functie: gemengd of wonen	
	☐ ☐ ☐ - niet-planmatige en planmatige ontwikkelingen	

4.7. Bijzondere gebieden

De term bijzonder gebied wordt gehanteerd voor gebieden die zijn gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940. Bij de beoordeling is de criterialijst gehanteerd volgens de zgn. "MIP-handleiding". Hierbij zijn grotere samenhangende (stede-)bouwkundige structuren bekeken. Bij de bouwkundige inventarisaties zijn samenhangende bouwkundige complexen aangegeven.

Dat in de gemeente geen of weinig bijzondere gebieden voorkomen, zegt niets over de schoonheid of opbouw van de gemeente.

In de gemeente Lienden komen geen bijzondere gebieden voor.

Karakteristieke gebieden

Structuren van bouwkunst en stedenbouw van vóór 1850 en na 1940 die een bijzondere kwaliteit hebben worden aangeduid met de kwalificatie "karakteristieke gebieden". Het betreft gebieden waarvan de hoofdelementen dateren van voor 1850 of na 1940, die ook daarna herkenbaar zijn gebleven.

In de gemeente Lienden kunnen twee gebieden als karakteristiek worden aangemerkt.

De kern van Lienden bestaande uit de Dorpsstraat, Marktplein en Brinkstraat, met aan de rand gelegen de kerk. Het vrij brede profiel van het Marktplein en de omliggende wegenstructuur bestond reeds vóór 1850. De relatie tussen de vrij gesloten Marktpleinbebouwing met op het einde de kerk geeft dit deel van het dorp een nog geheel eigen karakter. Hoewel de bebouwing op een aantal plaatsen vervangen en verdicht is na de Tweede Wereldoorlog, is het met name het verloop en profiel van de wegenstructuur met losse, dichte bebouwing die karakteristiek zijn voor Lienden.

Ingen

Het dr. A.R. Holplein, Kerkpad.

Het hoger gelegen plein bestond al vóór 1850 en heeft zeer waarschijnlijk connectie met de Commanderie te Ingen (daterend uit de Middeleeuwen). Via een smalle straat is het plein verbonden met de Dorpsstraat.

De toegangsstraat heeft een vrij gesloten bebouwing, bestaande uit kleinere woonbebouwing en een hotel-café.

De pleinwanden worden tegenwoordig gevormd door bebouwing uit 1850-1940, bestaande uit grotere herenhuizen en kleinere woonhuizen. Aan de zuidzijde loopt de Wetering. Midden op het plein staat een muziektent. Het plein dat eertijds kleiner is geweest, heeft via het kerkpad een verbinding met de Molen. Het stedenbouwkundig geheel is als karakteristiek aan te merken.

CRITERIA VOOR DE AANDUIDING BIJZONDERE GEBIEDEN

- I. **Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:**
 1. kwaliteit van het ruimtelijk concept;
 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen;
 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteit;
 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkelingen (b.v. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark)

- II. **Bijzondere historische betekenis, zoals:**
 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;
 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken;
 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering)

- III. **Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:**
 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel
 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;
 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel

- IV. **Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)**

- V. **Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)**

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN/KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR

Archieven en bibliotheken

- * Rijksarchief in Gelderland
- * Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteitsbibliotheek Beleidswetenschappen
- * Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek
- * Bibliotheken Provincie Gelderland
- * Gemeente Lienden

Afbeeldingen

- * Afbeelding 1 Gemeente Lienden omstreeks 1868
- * Afbeelding 1a Gemeente Lienden in 1868
- * Afbeelding 2 Geomorfologische kaart gemeente Lienden
- * Afbeelding 3 Belangrijkste wegen gemeente Lienden omstreeks 1910
- * Afbeelding 4 Bevolkingsontwikkeling gemeente Lienden 1850-1940
- * Kaart 1 Typologie uitbreidingen gemeente Lienden 1850-1940

Kaartmateriaal

- * Topografische kaart 1/25000 en 1/50000, diverse jaargangen
- * Bodemkaart 1/50000, 1970
- * Rivierkaart 1/10000, diverse jaargangen
- * Topografische en Militaire Kaart 1/25000 en 1/50000, 1850-1864
- * Kaartenboek van Gelderland 1843
- * J. Kuijper, Gemeente-atlas van Gelderland 1868, Leeuwarden, 1970

Literatuur

- * Beaufort, R.F.P., de, en Berg, H.M. v.d., *De Betuwe*, Den Haag, 1968
- * Budding, H.K., *Ruim vijftig jaar geleden langs de Oude Rijn en Lee*, in; *Tabula Batavorum*, 1979
- * Hoefler, F.A., en Veen, J.S. van, *De commanderieën der orde van St. Jan in Gelderland*, in: *Bijdrage en Mededelingen Gelre*, XIII (1910)
- * Pouver, A., *Uit de geschiedenis van Lienden*, in; *Tabula Batavorum*, 1981-1982
- * Tammes, K.C., *Het Fonds Hulpbetoon aan de arbeidende klasse in de Buurtschap Meerten te Lienden*, Lienden, 1993
- * Diverse bestemmingsplannen gemeente Lienden

Oosterbeek, 1993

Stichting MIP-Gelderland
Oranjeweg 60
6861 BL OOSTERBEEK
tel. 085 - 336 326